

Havaintojen tekeminen osana opettajan työtä

KTKP3019 Osaaminen ja asiantuntijuus 1: Perusopintojen opetusharjoittelu

19.9.2025 Eija Pakarinen

Pohjana Riitta-Leena Metsäpellon 2023 luentomateriaali

Opintojakson luennot

Video
Clubs

19.9. klo 12.30-13.30 (C4) Eija Pakarinen:
Havaintojen tekeminen osana opettajan työtä

26.9. klo 12:30-13.30 (S212) Eija Pakarinen:
Opettaja havaintojen tekijänä: Oppimisen
yksilöllinen tuki ja oppilaiden huomioiminen

3.10. klo 12.30-13.30 (L304) Josephine Moate:
Planning teaching

Käytännön kysymykset opintojaksoon liittyen: Eija Aalto

Opintojakson tavoitteet (OPS)

Opintojakson suoritettuaan opiskelija

- osaa eritellä havaintojaan koulun toiminnasta, vuorovaikutuksesta, oppimisympäristöistä, oppilaiden moninaisuudesta ja oppilaiden oppimiseen vaikuttavista tekijöistä
- ymmärtää opetuksen suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin keskinäisen yhteyden
- reflektoi opetus- ja kasvatustieteen asiantuntijuuttaan havaintoihinsa, kokemuksiinsa ja tutkimustietoon nojautuen.

Luennon sisältö

- Näkökulmia opetustilanteiden havainnointiin
- Havaitsemisen, tulkintojen tekemisen ja päätöksenteon prosessit opettajan työssä

Tavoite:

- Rakentaa ymmärrystä opettajasta havaintojen tekijänä
- Rohkaista tarkastelemaan omaa osaamista ja tapaa tehdä havaintoja opetustilanteissa ja muissa vuorovaikutustilanteissa kouluyhteisössä

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

Näkökulmia opetustilanteiden havainnointiin

Havaintojen tekeminen on osa jokapäiväistä elämäämme

Selective attention test: <https://www.youtube.com/watch?v=vJG698U2Mvo>

Tutkimusesimerkki ihmisten rajallisesta kyvystä tehdä havaintoja monimutkaisissa ympäristöissä

Simons, D. J., & Chabris, C. F.
(1999). Gorillas in our midst:
Sustained inattention blindness
for dynamic events. *Perception*,
28(9), 1059-1074.

<https://www.youtube.com/watch?v=vJG698U2Mvo>

Tietyn ammattiryhmän jäsenillä on heille ominainen tapa havainnoida heidän erityisosaamiseensa ja ammattiinsa liittyviä ilmiöitä

Goodwin, C. (1994). Professional vision.
American Anthropologist, 96(3), 606-633.

https://www.jstor.org/stable/682303?seq=1#metadata_info_tab_contents

Professor Charles
Goodwin, University
of California, LA

Opettajan erityisosaaminen liittyy opettamisen ja oppimisen ilmiöihin, jotka ilmenevät opetusvuorovaikutuksen ja kouluyhteisössä toimimisen konteksteissa (kasvatusalan asiantuntijuus)

Havaintojen tekeminen on keskeinen osa opettajan työtä – se vaikuttaa suoraan opetuksen suunnitteluun (luento 3), oppimisen tukemiseen ja oppilaiden yksilölliseen kohtaamiseen (luento 2)

**“Where do teachers look,
what do they see, and
what sense do they make
of what they see?”**

Sherin, Jacobs, & Philipp
(2011, p. 3)

Luokkahuonevuoro- vaikutusta luonnehtii

- 1. Moniulotteisuus ja kompleksisuus**
(multidimensionality)
- 2. Samanaikaisuus**
(simultaneity)
- 3. Ennustamattomuus**
(unpredictability)

Doyle, W. (1977). Learning the classroom environment: An ecological analysis. *Journal of Teacher Education*, 28(6), 51-55.

Havaintojen tekeminen osana opettajan työtä

- Havaintojen tekeminen on tärkeä osa opettajan ammattitaitoa
 - > taito, jota voi **harjoitella**
 - > taito, jossa voi **kehittyä** ja jossa myös **kehittyy** kokemuksen myötä
 - > havaintojen tekeminen ja oppilaantuntemus opettajan **tärkein työväline**
- Luokkatilanteet ovat monimutkaisia ja alati muuttuvia
 - > kaikkea ei tarvitse ottaa haltuun kerralla!
 - > uteliaisuus ja aito kiinnostus, halu ymmärtää oppilaita ja heidän toimintansa taustalla olevia tekijöitä on kaikkein tärkeintä 😊

Mikä vaikuttaa havaintojen tekemiseen?

Se, mitä havaitsemme ja millaisia tulkintoja tilanteista teemme, riippuu pitkälti siitä, millaisten ”silmälasien” kautta tilanteita katsomme (jos etsimme ongelmia, löydämme niitä 😊)

-> ”myönteiset” ja ”kielteiset” lasit

-> ilmapiiriin liittyvät, opetukselliset/ohjaukselliset lasit

Tee huomioita “myönteisillä laseilla”

Tee huomioita “kielteisillä laseilla”

Tee huomioita “opetuksellisilla laseilla”

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

Havaitsemisen, tulkintojen tekemisen ja päätöksenteon prosessit opettajan työssä

Konkstruktivistinen oppimiskäsitys

Oppiminen on aktiivista tiedon käsittelyä ja rakentamista oppijan aikaisempien tietojen ja kokemusten pohjalta.

Opettajan tehtävä on mahdollistaa ja edesauttaa oppijan yksilöllisiä oppimisprosesseja. Lähestymistapoina ovat esimerkiksi yhteinen reflektointi ja oppijan oikea-aikainen tukeminen (scaffolding).

Nämä edellyttävät **opettajalta havaintojen tekemistä** opetuksen aikana siitä, millaisia käsityksiä, selityksiä, kysymyksiä tai ideoita oppilailla on opittavasta asiasta ja millä tavalla he ymmärtävät uuden opittavan tiedon.

Nämä **havainnot osaltaan ohjaavat opettajan toimintaa** ja mahdollistavat opettajan tuen oppijan tiedon rakentamiselle

Opetustilanteiden havainnoinnin prosessit

- 1. Havaitseminen:** opettajan huomio kohdistuu johonkin opetusvuorovaikutuksen osatekijään (esim. opittavan asian ymmärtämiseen, oppilaiden tai ryhmän toimintaan)
- 2. Tulkinta:** opettaja tulkitsee havaitsemaansa kokemustensa, tietojensa ja oppilaan/ryhmän tuntemuksen perusteella
- 3. Päätöksenteko:** havaintojen teon ja tulkintojensa pohjalta opettaja päätyy johonkin toimintaan

Perception – Interpretation – Decision-making (PID)

Englanniksi myös ”teacher noticing”, ”professional vision”

Kokeneet “eksperttiopettajat”

- 1) Pystyvät opettaessaan tekemään samanaikaisia huomioita oppilaiden ajattelun ja ymmärryksen tavoista ja kehitymisestä
- 2) Pystyvät havainnoimaan tarkasti oppilaita silloinkin kun oppilasryhmä on suuri
- 3) Tunnistavat nopeammin tilanteita, jotka edellyttävät puuttumista (esim. ymmärtämisen vaikeudet, käyttäytymisen pulmat)

Miller, K. (2011). Situation awareness in teaching: What educators can learn from video-based research in other fields. In M. G. Sherin, V. R. Jacobs, & R. A. Philipp (Eds.), *Mathematics teacher noticing* (pp. 51-

Havaintojen tekemistä tukee ja ohjaa oppimisen ja opettamisen tietoperusta

Huomaa teorian ja käytännön kiinteä yhteys

Esimerkki:

“And here I am looking at how the children read, and I am trying to look at the movements of their mouth and lips.

That is because I am trying to see how they articulate and use the muscles of their mouths, since that is associated with the phase when they start to write syllables and correct letters.”

(ote Muhonen ym. Tutkimusaineistosta, JYU)

Havaintojen tekemiseen vaikuttavat myös

- Käsitukset, esim. millaiselta luokkahuoneen ja opetustilanteiden tulisi näyttää ja millaista siellä pitäisi olla
- Opettajankoulutuksen alussa käsitukset perustuvat paljolti omiin kokemuksiimme koulusta...
- ...mutta niihin vaikuttavat myös kulttuuriset uskomusjärjestelmät, odotukset ja stereotypiat
- Näitä käsityksiä emme useinkaan tiedosta kovinkaan hyvin, mutta niistä olisi hyvä tulla tietoiseksi ja tarkastella niitä
- Yksi opettajankoulutuksen tavoite on reflektoida omia käsityksiä koulusta, opettamisesta ja oppimisesta ja rakentaa kasvatusalan asiantuntijuutta
 - **Tiedosta, mihin kiinnität huomiota opetustilanteissa**
 - **Kysy, miksi kiinnität siihen huomiota**

Oman tai toisen opettajan opetuksen havainnoiminen ja sen sanallistaminen voi sisältää:

Kuvaamista (*engl. description*)

Kuvataan havaintoja, jotka liittyvät esimerkiksi oppilaisiin (osaaminen, luonteenpiirteet, sosiaaliset taidot) tai opetustilanteeseen (pedagoginen toiminta, työrauha).

Selittämistä (*engl. explanation*)

Selitetään opetustilanteen tapahtumia ja ilmiöitä, liitetään niitä kasvatukseen ja opetukseen liittyvään tietoperustaan, oppilasryhmän tuntemukseen ja opetustilannetta koskevaan tietoon

Ennakoimista (*engl. prediction*)

Ennakoidaan miten opetustilanne tai oppilaiden osaaminen voi muuttua tai kehittyä ajan kuluessa (esim. mihin tietty toiminta johtaa)

Seidel T., Stürmer K., Prenzel M., Jahn G., Schäfer S. (2017). Investigating pre-service teachers' professional vision within university-based teacher education. In D. Leutner, J. Fleischer, J. Grünkorn, & E. Klieme (Eds.), *Competence assessment in education. Methodology of educational measurement and assessment* (pp. 93–109). Cham, Switzerland: Springer.

Tulkintojen tekeminen (interpretation)

- 1) **Luodaan käsitys tai sisäinen malli** havaitusta tilanteesta: havaintojen käsittely työmuistissa

”Oppilas ei näytä ymmärtävän yhtälöä”

- 2) **Haetaan tulkintoja ja merkityksiä havaituille asioille:** rikastaminen, laajentaminen ja syventäminen pitkäkestoisessa muistissa olevalla tiedolla (esim. kokemukset vastaavista tilanteista, oppiainetta koskeva sisältötieto, oppiaineen opettamista koskeva pedagoginen sisältötieto, oppilasta tai ryhmää koskeva tieto jne.)

”Kerran aikaisemmin minulle kävi niin, että...”

”Yhtälöiden ratkaisussa olennaista on...”

”Ai niin, kun opetan tälle ryhmälle yhtälöitä, pitää varmistaa...”

- 3) **Arvioidaan ja muokataan tulkintoja ja selityksiä uusien havaintojen pohjalta**

Gegenfurtner, A., Lewalter, D., Lehtinen, E., Schmidt, M., & Gruber, H. (2020). Teacher Expertise and Professional Vision: Examining Knowledge-Based Reasoning of Pre-Service Teachers, In-Service Teachers, and School Principals. *Frontiers in Education*, 5. doi: 10.3389/feduc.2020.00059

Päätöksenteko (decision-making)

Opettaja sovittaa toimintansa opetustilanteen edellytysten mukaisesti integroiden havaintonsa oppilasryhmää, opetettavaa ainetta ja oppimisympäristöä koskevaan tietoon. Opettajan toimintaan vaikuttavat myös monet kontekstuaaliset tekijät, kuten

- Kouluyhteisön toimintatavat
- Normit
- Käytävissä olevat resurssit (esim. aika, materiaalit)
- Opetussuunnitelman tavoitteet

Perception – Interpretation – Decision-making (PID) -prosessit

Automaattisia

Rutiininomaisia

Syklisiä

Päällekkäisiä

Siksi niitä olisi hyvä pysähtyä miettimään ja reflektoida omia tapoja tehdä havaintoja ja tulkintoja sekä niihin pohjautuvia päätöksiä (toimintaa)

Video Clubien havainnoitavat teemat

- Tilannekohtainen kiinnostus ja tehtäväsuuntautunut käyttäytyminen
- Palaute ja jatkuva arviointi
- Ryhmä ja vertaissuhteet luokassa
- Tunteet ja tunteiden säätely
- Ajatteluprosessien tukeminen
- Käyttäytymisen säätely
- Kielitietoisuus

“To improve teaching
we have to focus on learners”
-Elizabeth van Es-

Pohdittavaksi

- ”Se, mihin kiinnität huomiota, kasvaa ja voimistuu” (Anu Vihonen & Tiina Pajula, 2018)
- Kiinnitä tietoisesti huomiota siihen, millaisiin asioihin sinun huomiosi tyypillisesti kiinnittyy erilaisissa vuorovaikutustilanteissa
- Kiinnitä huomiota myös siihen, millaisia tulkintoja teet havaintojesi pohjalta
- Millaisia päätöksiä teet havaintojen ja tulkintojen pohjalta ja miten toimit?

Kysymyksiä? Kommentteja?

*Kiitos mielenkiinnostasi!
Hyvää syksyn jatkoa!*